

Տարեկան գինը 10 ռուբլի. կես տարվանը 6 ռուբլի.
Առանձին համարները 5 կոպեկով.

Թիֆլիսում գրվում են խմբագրատան մէջ.

Մեր հասցեն. Тифлиς, редакция «Мшакъ».
Կամ Tiflis, Rédaction «Mschak».
Տէլէֆոն № 253.

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—5 ժամ
(բացի կիրակի և առիթ օրերէն).

Յայտարարութիւնը ընդունվում է ամէն լիզուով.

Յայտարարութիւնները համար վճարում են
խրաքանչիւր տողատեղին 10 կոպեկ.
Տէլէֆոն № 253.

ՀԻՄՆԱԳԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Գիտ աւագ քահանայ և Թաւմազ Թաւմազեան Աղանեսեանց իրանց զաւակ-
ներով խորին վշտով յայտնում են ծանօթներին և բարեկամներին իրանց ամենաթի-
բելի և անմոռանալի որդի՝ վաղաթաւա՛մ.

ԿՈՐԻԻՆ ԱՂԱՆԵԱՆՑԻ

Մահը, որ տեղի ունեցաւ ամսիս 5-ին, Վիեննայ քաղաքում, կարճատև և ծանր հիւան-
դութիւնից յետոյ, 15 1/2 տարեկան հասակում, Թաւմազը տեղի ունեցաւ Վիեննայում.
Օթնօրեայ հոգեհանգիստը կը կատարվի Վանքի աւագ եկեղեցւում, կիրակի, ամսիս
13-ին, ս. պատարագից յետոյ 12 ժամին:

Փետրվարի 10-ին վախճանվեց իր կառնածքում—Սանադեայում

ՍԵՐԳԵՅ ԹԵՏՄՈՒՐՍ ԶԵԱՆ ՄԷԼԻԻ-ԲԵԳԼԱՐԵԱՆԸ

որի մասին հանգուցեալի ընտանիքը յայտնում է իր ազգականներին և ծանօթներին.
Թաւմազը տեղի կունենայ Սանադեայում փետրվարի 13-ին 1—2

ԲՈՎԱՆԻԱՅԻՆՈՒԹԻՒՆ

Գործի լրջութիւնը. Օգոստեան պահանջ.—
ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Բազուի կոտորածը.
Երեք օր պաշարման դրութեան մէջ. Բազուի
աղէտալի դէպքերը. Բազուի աղէտի զոհերը
օգտին. Նամակ Սմբատեան Ներքին լու-
րեր.—ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ.—ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ-
ՆԵՐ.

ԳՈՐԾԻ ԼՐՋՈՒԹԻՒՆ

Բազուի դէպքերի չափազանց լուրջ և
անաւոր նշանակութիւնը սկսում է զգաց-
վել մեր երկրի բոլոր խաւերում: Զանա-
զան ազգութիւններին պատկանող մեր
ազգաբնակչութիւնը այժմ աւելի խոր կեր-
պով սկսում է ըմբռնել, թէ ինչ սար-
սափելի վիճակ կարող է սպառնալ մեր
երկրին, եթէ Բազուի դէպքերը արձա-
գանք գտնելու լինէին Ապրիլի օրի սահ-
մաններէն դուրս և վարակէին մեր երկրի
միւս մասերը: Վարչական շրջանները հա-
մար այժմ աւելի քան երբ և ինչ պարզ
է, որ Բազուի փողոցներում տեղի ունե-
ցած ողբերգութիւնը կարող է դառնալ
մի այնպիսի դժբաղդութիւն, որի առաջ
կը նսեմանան մեր երկրի մէջ պատահած
ուրիշ թուրիմացութիւնները և խառնա-
կութիւնները, առաջ բերելով այնպիսի
բարդութիւններ, որոնք յետոյ տարիներ
կը պահանջեն իրանց բաւարար լուծման
համար:

Կովկասեան կառավարչապետի պաշտո-
նակատարը կարգադրութիւններ է արել,
որ Բազում միջոցներ ձեռք առնվեն
խաղաղութիւնը վերահաստատելու համար:
Թիֆլիսի նահանգապետը փետրվարի 10-ին,
երեկոյեան, իր բնակարանում հրաւի-
րել էր մի յատուկ ժողով խորհրդակցելու
այն միջոցների մասին, որոնք կարող են
Բազուի աղէտի նման դէպքերի առաջն առ-
նել Թիֆլիսի նահանգում: Գանձակի
նահանգապետը հրաւիրել է իր մօտ հայ
և մանկավարժ հոգեւորականութեան ներ-
կայացուցիչներին, այլ և քաղաքի ազգե-
ցիկ մարդկանց՝ առաջարկելով նպաստել
ընդհանուր գործակցութեամբ խաղաղու-
թիւն պահպանելու նահանգում:

Թիֆլիսի առաջնորդարանը իր կողմից
առաջարկել է Գանձակի յաջորդին գործ-
ղնել ամեն միջոց՝ բարեկամական յարա-
բերութիւններ պահպանելու թուրքերի
հետ: Նա շրջաբերական է ուղարկել իր
թեմի և աւելի տեղերը նոյն իմաստով:

Թիֆլիսի քաղաքապետը Թիֆլիսի քա-
ղաքային ինքնավարութեան ձայնավորների
և թէ տեղական իսմուրի ու հասարակու-
թեան զանազան խաւերի ներկայացու-
ցիչներին հետ ձեռք առաւ մի շարք մի-
ջոցներ թէ Բազուի աղէտը թուլացնելու
և թէ նոր բարդութիւններ առաջն առ-
նելու ուղիղ տեղերում:

Մամուլը, որքան հնարաւորութիւն ու-

նի, աշխատում է լոյս սփռել եղած
դէպքերի վրա, արձագանք լինել հասա-
րակական առողջ կարծիքի և այն բոլոր
ձգտումների, որոնք նպատակ ունեն թե-
թեմային դժբաղդացածների վիճակը և
միջոցներ ձեռք առնել խաւար հոսանք-
ների դէմ աշուղ մաքառելու համար:

ՕԿՆՈՒԹԵԱՆ ՊԱՀԱՆՋ

Բազուի աղէտի ժամանակ ֆուսկել են
մեծ թւով միջին, արհեստաւոր և մշակ-
դասակարգի մարդիկ: Սպանվածների մե-
ծագոյն մասը տղամարդիկ են: Կանայք
դուրս չեն գալիս եղել տներէն, իսկ
փողոցում եղածներն էլ աւելի քիչ են
ենթարկվել յարձակման քան տղամարդիկ:
Այդպիսով շատ ընտանիքներ, ոչ միայն
կորցրել են իրանց սիրելիներին, այլ և
զրկվել են իրանց աշխատող և պահող
ձեռքերից: Օգնութեան կարիքը մեծ է:
Թիֆլիսում նպաստներ են ընդունում թէ
լրացրել են խմբագրութիւնները, թէ Թիֆ-
լիսի քաղաքային դռնան և թէ հայոց ա-
ռաջնորդարանը:

Անկասկած՝ շուտով կը կազմվեն նը-
պաստամատոյց խմբեր Բազում թէ կա-
րօտեալների ցուցակները կազմելու, թէ
կարիքը որոշելու և թէ նպաստներ բա-
ժանելու համար:

Մենք կը տանք հրապարակական հաշիւ
այն նպաստների մասին, որոնք ուղարկ-
ված կը լինեն մեր խմբագրութեան:

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԲԱԳՈՒԻ ԿՈՏՈՐԱԾԸ

I
Կը փորձեն «Մշակի» ընթերցողներին մի
քանի տեղեկութիւններ տալ իմ տեսածների
մասին:

Այն փողոցը, ուր ես կենում էի, այն է Վո-
րօնցովսկայա փողոցը, ենթարկվեց կատաղի
մի արշաւանքի, որը իր վայրենութեամբ սար-
սափ է ազդում վրաս ամեն անգամ, երբ յի-
շում եմ նրան:

Տները ենթարկվում էին յարձակումների,
կոտորածներ էին դռներ, ապակիներ, թաւանի
էին ենթարկվում տան սարք ու կարգը և մա-
հի էին մատնվում բնակիչները:

«Փանտաղիա» բաղնիքը ենթարկվեց յար-
ձակման, երբ նրա մէջ կային լողացողներ
մօտ 25 հոգի, բաղնիքն հայ, ռուս և վրացի
ազգութիւններից: Մարդիկ սարսափահար ե-
ղած չէ գիտէին ինչպէս ազատվել նրանց մե-
ծագոյն մասը կարողացաւ ետեւ մուտքով մի
կերպ դուրս արձնել: Յարձակողները, բաղնի-
քած մի քանի տանիքի թուրքերից, կտրե-
րեցին բաղնիքի ապակիները, հայելիները,
լամպերը, վերքերն, ինչից որ կարելի էր օգտ-
վել: Ոստիկանութեան պաշտօնեաները, որ ե-
կել էին այդտեղ, անգոր հանդիսացան զսպ-
լու թուրքերին: Վերջապէս, մօտեցաւ մի

հայ խմբակ փողոցի կողմից, թուրքերը թո-
ղին բաղնիքը և փախան:

Նոյն փողոցի վրա Մ. Ասլանեանի տան ներ-
քին յարկը ենթարկվեց կատաղի կողոպու-
տի, «արքայ» բողոքով: Կեցողները կարո-
ղացան մի կերպ պատապարվել վերին յար-
կում, որ ազատ մնաց յարձակումից:

Նոյն փողոցի վրա գտնվող Մ. Բարաշեանի
տունը ենթարկվեց կողոպուտի և կրակի: Թուր-
քերը վառեցին տունը նաւթի միջոցով: Այր-
վեցին Ալ. Աղամեան իր կնոջ և մի երեխայի
հետ, երրորդը հաւատարմատուր Թաթեան:
Աղամեան վերին յարկից, որքան կարողա-
նում էր, հարուստում էր թուրքերին, բայց
յետոյ, երբ հրդեհ սկսվեց, անկարող եղաւ ա-
զատվել: Նրա երկու որդիները, որոնք այդ
օրը դուրս էին եկել տնից և դպրոց գնացել,
ազատվել են մահէն:

Մյուս տիկին Լազարեանի տունը մատնվեց
կրակի. այրվեցին ինքը և նրա մայրը:
Կրակի մատնվեց և Յակոբջանեանի տունը
և թաւանի ենթարկվեց տան ներքին յարկում
գտնվող Ալեքսանի խանութը:

Ես չեմ նկարագրում այն սարսափելի տե-
սարանները, որոնք տեղի ունէին թէ այդ
տներում և թէ փողոցի միւս մասերում: Դա
մի դժուր էր կատարելագէտ:

II

Դաւով Թիֆլիս՝ ես դեռ եմ գտնվում եմ Բա-
զուի սարսափների ազդեցութեան տակ և չեմ
կարող հանդիստ կերպով պատմել եղելութիւն-
ները: Բայց անհրաժեշտ եմ համարում «Մշա-
կի» միջոցով ուղղել մի քանի սխալ լուրեր,
որ ստացվել են Թիֆլիսում Բազուից: Դժուր
չէ սխալներ անելը, որովհետեւ մենք կղզիա-
ցած էինք միմեանցից և չէինք կարող ստուգել
լուրերը:

Յամենայն դէպս սխալ է Գրիգոր քահանայ
Դրեգորեանի և նրա աղջկաների սպանման
լուրը: Զիջէ է, թուրքերը մօտեցել են տե-
հօրը, բայց նրանից, իբրեւ քահանայից, հեռա-
ցել են:

Դերասանուհի տիկին Սիրանոյշ կենդանի է:
Նա ապրում էր մի թուրքի տանը, որի աշուղ
պաշտպանում էր իր բոլոր կեցողներին:

Սխալ է այն լուրը, որ սպանված է բժիշկ
Տէր-Կարապետեան և իբր թէ նրա մարմինը
մի ամբողջ օր ընկած է եղել Մօրօկանեան աշ-
ղի միակապէս սպանվել է բժիշկ Կարաբե-
գովը, ծագումով թուրք, ինքը բաւական լաւ
մարդ: Նրան ընդունել էին հայի տեղ և գնդա-
կահանքի:

Սարսափելի մահի ենթարկվեց Բալաբէգ Լա-
ւրյանի իր կնոջ հետ: Թուրքերը նախ թա-
ւանեցին տունը, յետոյ սպանեցին նրանց:
Լաւրյանը դիմադրել է բաւական ուժեղ կեր-
պով, բայց յարձակողներին թիւր մեծ էր:
Յարձակողները առաջարկում են կնոջը հե-
ռանալ ամուսնուց, խոստանալով նրան ազա-
տութիւն. բայց կնոջ չէ բաժանվում իր մար-
դուց և երկուսն էլ սպանվում են:

Թ—

ԵՐԵՎ ՕՐ ՊԱՇԱՐՄԱՆ ԴՐՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ
(Ճալատութիւններ)

Անդէնութիւն.—Յուսահատութիւն և արիւն.—Ժողո-
վուրդը և նրա պաշտպանները.—Անվերջ վշտեր.—Ինչ
վիճակ է սպասում մեր արդիւնաբերութեան:

Ես չեմ խօսելու, թէ ինչպէս սկսվեց և ինչ-
պէս շարունակվեց XX դարի այն դարձութիւն
չարագործութիւնը, որ արդէն յայտնի է լրա-
գրութեան մէջ «Հայ-թուրքական կոտորած»
անունով, այլ պիտի յիշեմ այն օրեր տեղ
բազմաթիւ մասին, որ տաք երեւակայութիւնը
շրջապատող առ ու զողի, վշտի, ցաւի և յու-
սահատութեան տակ, բողաւաւում է և մէկը
միւսից աւելի վառ, արիւնազանգ պատկեր-
ներ ստեղծում: Զգում եմ, որ ոտքից ցղուել
զգայնացած եմ, բայց մի և նոյն ժամանակ
շատ մօտիկից լսվող մի ատրճանակի ձայնիւ
էնկտրակալանապէս անզգայացնում, բթացնում

է բոլոր զգացմունքները և քաղաքային բեղ
տիրում է միմիայն ցանկութիւն—պաշտպանու-
թեան եթէ ոչ անձի, այլ գէթ բեղ շրջապա-
տողների, որոնք խղճուկ, սրտաճմիկ և յու-
սահատ աչքերով բեղ վրա են յառում իրանց
անմեղ և զարուբանքից ցնցվող դէմքերը...

Բնւմ. բնւմ. բնւմ...
Նայում ես շուրջը, սիրտդ ձմրում, դալիա-
նում է, բազմաթիւ թուլանում... անդէն ես...
Թէ ինչ ողորմելի, սարսափելի բան է անդէ-
նութիւնը այն քաղէին—երբ դուռն ես, որ
բերտ, վայրագ և անհրաժեշտ ոյժը, եւրօպական
կուլտուրայից միմիայն նրա գէնը վերցրած,
ամեն կողմ մահ սփռելով՝ գալիս խոյանում է
բեղ վրա—այդ միմիայն կարող են նրանք
զգալ, որոնք զգալուութիւն են ունեցել զար-
հուրանքի այդ քաղէններ համարելու...

Երկուշաբթի առաւօտ է. տեղեկանում եմ,
որ դուրսը հանդարտ է. նախազգացմունքս ինձ
արգելում է, բայց այնուամենայնիւ որոշում
եմ երեխաներին ուսումնաբան ուղարկել՝ ու-
ղեկցով: Կինս գնում է թատրոն փորձի. կէս
ժամ անցած եմ եմ տանից դուրս գալիս, և
հազիւ մի քանի քայլ փոխանք մի խումբ հայեր
ինձ յետ են դարձնում յայտնելով. «Բազաւ-
նայան փողոցում թուրքերը յարձակվել հայե-
րի վրա կոտորում են. բոլոր խանութները
փակված են» և այլն. չեմ կարող գրի առնել
իմ այդ քաղէնի զգացմունքս. միայն ինձ
շրջապատողները նկատեցին, որ ես դիակի
նման դեղնեցայ. ում, որ մէկի մասին մտա-
ծէի... այդ քաղէնի նկատեցի, որ մի խումբ
հայեր լիզապատառ փախչում էին դէպի մեր
կողմը... դրան հետեց մի քանի ատրճանակի
հարուստներ, որից ստիպված անմիջապէս
տուն մտայ. դիմեցի իսկոյն տանտիրոջ, որ
մեր տան 88 ընտանիքներին պաշտպանող եր-
կու խղճալի դռները անմիջապէս փակել տայ,
յայտնելով մի և նոյն ժամանակ, որ դռնա-
պանը միայն թող դուռը բաց անէ նրանց, ո-
րոնք տան բնակիչներն են... այս տարրական
խելելը չը կարողացաւ ըմբռնել մեր հաստա-
գլուխ տանտէրը, որի պատճառով 2 երեխայ և
երկու մշակներ վերքեր ստացան զինուորների
հրացաններից... Լաւ էր, որ այդքանով միայն
վերջացաւ...

Ամբողջ տունը ալեկոծվեց... տակն ու վրա
եղաւ. հրացանների և ատրճանակների պայ-
թիւնը սկսեց լսվել աւելի յաճախ, աւելի մօ-
տիկ. պարզ լսվում էր կարծես օդի մէջ սա-
ւառնող մահվան թևերի սօսիւնը...
—Բնւմ, բնւմ, բնւմ...
Այդ ամենի և ստուածը կարծես դիպչում
էր սրտիս, գլխիս, մարմնիս բոլոր երակնե-
րին. զանազան և բազմաթիւ, մէկը միւսից
աւելի յախուճան, մէկը միւսից աւելի սոսկա-
լի մտքեր գալիս ընդհարվում էին զանգի և
ալիքների մասին իմ քաղվում նորից աւելի
ուժով, աւելի լինացած վերադառնալու և
կրկին փշրվելու... Լուրեր էին գալիս հետզ-
հետէ քաղաքի զանազան կողմերից մէկը միւ-
սից աւելի ցնցող, մէկը միւսից աւելի զար-
հուրելի: Եւ ստուած և յուսահատութիւնը
հետզհետէ աւելանում էր:

Այս վիճակում էի մարտի 4 ժամ, 4 տար-
վայ չափ տեղ 4 ժամ—երբ կինս գնացել էր
ուսումնաբան (Բազաւնայա փողոցին կից) և
համարեա կրակի միջոց հանել և բերել էր ե-
րեխաներին տուն: Ես ոչինչ չէի տեսել, բայց
նա տեսել էր վայրագ թուրքեր, ատրճանակ-
ների պայթեցումով օդը թնդացնելիս և նրանց
հանդիսատես զինուորներին ու կողակներին՝
օդի խմելիս... տեսել էր թափված դիակներ,
տեսել էր արիւն. արիւն փողոցներում, արիւն
սալայատակներ վրա...

Ես ընտելւում էի սոսկումների վայրից բա-
ւական հեռու, երկաթուղու կայարանի մօտ.
Վերադարձան ողջամբ կինս ու երեխաներս...
Իսկ միւսները... ընկերներս, բարեկամներս,
վերջապէս հայ ժողովուրդը, թշուառ, խեղճ,
անմեղ ժողովուրդը. այն ժողովուրդը, որի

Ես ընտելւում էի սոսկումների վայրից բա-
ւական հեռու, երկաթուղու կայարանի մօտ.
Վերադարձան ողջամբ կինս ու երեխաներս...
Իսկ միւսները... ընկերներս, բարեկամներս,
վերջապէս հայ ժողովուրդը, թշուառ, խեղճ,
անմեղ ժողովուրդը. այն ժողովուրդը, որի

նան: Միայն այն ժամանակ կը հանդատանան յուզված մտքերը և կհանրը կընթանայ իր սովորական ճանապարհով...

Գ. Ե.

ԲԱՐՈՒԻ ԱՂԵՏԻ ԶՈՆԻՐԻ ՕԳՏԻՆ
(Նամակներ և քաղաքական)

1) Բազում պատահած վերին աստիճանի սրտածիրի դեպքը, խորին ցավակցութիւն պատճառեց մեզ: Ուզեցաքով մի քիչ սփոփել զեղբարդացած ընտանիքները վերադարձած սրբունքը, որ հետ ուղարկուած ենք 34 ր. 45 կ., որ նորից կընդունուի Պ. Երզնկան և Մ. Անտոնեան 3-ական րուրի, Յ. Մարգարեան, Գ. Բեգիջանեան, Մ. Աւետիսեան, Արիստակեսեան և Մ. Երզնկան 2 ական րուրի, Ա. Քանանեան, Ա. Կովալեան, Գ. Դաւթեան, Յ. Յովհաննիսեան, Մ. Ա. և Գ. Մարտիրոսեաններ, Կիրակոսեան և Օգանեան, Կ. Աւագեան, Ս. Յարութեան, Գ. Չիլինգաւեան, Ա. Գոգարեան և Մ. Դուրեան 1-ական րուրի, Յ. Ղապանեան, Ս. Շիրիսեան, Շ. Սարգսեան, Գ. Սահակեան, Ս. Կոնստանտինեան, Մ. Դոգարեան, Ս. Օտեան, Ա. Գալսեան, և Ա. Ստեփանեանից 50-ական կողմի, Ա. Ներսիսեան, Բենիամին Կիրակոսեան, և Մ. Յարութեան 25-ական կողմի, Ն. Կառնիկեան 20 կողմի: Ընդամենը 34 ր. 45 կողմի:

Մարտիկով, որ բանիմաց և սրտի տէր մարդիկ դուրս գան ասպարէզի վրա և հասկացանք տեղի տողովը իր պատահած կոտորածի գործընթացները և կորստաբեր հետեանքները և որ նա իրի առջին և վերջին:

Մնում ենք յարգանքով զիմաց իրողներին Մ. Երզնկան

2) Ամբողջ հոգով միանալով «НОВ. ОБО.» № 25 ուս. պ. Ա. Ե. Կուրբինսկու յայտնած գործիքին, ուղարկուած են 14 ր. 50 կ. հաւաքված ներքև յիշված անձինքներից յոգուտ Բագուի աղետից դժբաղդացածներին, անխորտակ առանց դատաւութեան: 1) Արագածեան 5 ր., 2) Կ. Շիրիսեան 3 ր., 3) Բ. Տէր-Աստուրեան 3 ր., 4) Արախեան Արի օղի 1 ր., 5) Գ. Մարտիրոսեան 1 ր., 6) Ար. Արագածեան 1 ր. և 7) ՄԱՅ. ԿԱՅՈՅԵՒ 50 կողմի:

Կ. Շիրիսեան

3) Նոյն նպատակով մենք ստացանք և հետևելու հետքերը: Մ. Արագածեանից 5 ր., 2. Մարտիրոսեանից 5 ր., 3. Անտոնեանից (նուրիսից) 5 ր., Ե. Տէր-Աստուրեանից 2 ր. 50 կ., օր. Շուշանիկ Գեորգիսեանից 5 ր., Կիրիլ Զ. Բեգիջանից 3 րուրի, Ուսանա Ռոմանից 5 ր., Կ. Ռաֆայելիսից 10 րուրի, Գ. Եգանեանից 3 ր., իսկ նրա ծառայողներից 6 ր. 50 կողմի, Բ. Մարգարեանից 5 ր., նրա ծառայողներից 3 րուրի: Դերձակ Շերիմե տիկին արհեստանոցի հայ բանուորներից 3 ր. 40 կ., այն է Օհանեան, Արիստակեսեան, Բելուսով 50-ական կողմի, Կարիզցով, Մասեյով 20-ական կ., Աստուրեանեան, Կարմանեան, Գիրքեան և Մուշեղեան 25 ական կողմի: Գեորգիսեանից բաց նամակների վաճառանոցից 1000 օրինակ հայ գործիչների բացնամակների, որոնց արժէքը յաւակցուած է Բագուի վայրագութեանը: Գործարարները գործ գնացած հայ թղթուտ ընտանիքների օգտին: արժէքը կ'ընթերցայցվի «Մշակի» խմբագրութեան ումից ինչ որ կը ստացվի:

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐՆԵՐ

Ելծիմանից ստացվել է հետևեալ հեռագիրը. «Միջապաղ ուղարկեցէք Սէրգանդրօյ արտադրող մի սալօն վագօն Վենսիա կաթոնիկոս Բագու գնալու համար»: Երկաթուղու վարչութիւնը կարգադրեց երէկ երեկոյան ժամը 8 ին ուղարկել Սէրգանդրօյ արտադրող սալօն վագօն:

Թիֆլիսի առաջնորդը հեռագրով յայտնեց Վենսիա կաթոնիկոսին Ղուկասեանի և Վէլիբովի հեռագրի պատճէնը, միմիայնով ծեծուրովի Հայրապետին, որ եղբայրասպան թըշուառ արեւանդանութիւնը վերջապէս դադարել է:

Թիֆլիսի քաղաքագլուխը երէկ յայտնեց թեմակալ առաջնորդին, թէ իր մօտ եկել են մի քանի մտադործներ և յայտնել, որ կուսակցական կան, մի գուցէ ս. Սարգսի թաղում, որտեղ աղբարանութիւնը բողոքացած է ընդհանրապէս պարսկներից, անկարգութիւններից, պատահան, քանի որ ս. Սարգսի տօնի պատճառով շատ հայ ուխտաւորներ են անցնելու այդ թաղով, և խնդրեց որ թեմակալ առաջնորդին իրանից կարգված կարգադրութիւններ անէ զգալիութիւնների առջև առնելու համար: Առաջնորդը, որ նոյն առաւօտը տեսնվել էր մասնակցական ի մեֆտիի հետ և խնդրել, որ յորդորէ մասնակցականներին խաղաղ միայն նորից մարդ ուղարկեց մզկիթը, նրա և շէյխուլ-Իսլամի տեղակալի մօտ յայտնելու այս յորդորեն խաղաղութիւնը չը վրդովուի, մի

և նոյն ժամանակ քաղաքը երկու հայ գործակալներին էլ պատերից գալ ս. Սարգսի վանքը և սրբազանի կողմից խնդրել և յորդորել հայերին, որ զգոյշ մնան որ և է անկարգութիւն յարուցանելուց:

Փետրվարի 10-ին, երեկոյան ժամը 7-ին Թիֆլիսի պ. Նահանգապետ Սիլվիին մօտ կայացաւ մի խորհրդակցութիւն, որին հրաւիրված էին հայ և մասնակցական հողերակալութեան և զանազան հաստատութիւնների ներկայացուցիչները: Խորհրդակցութիւնը վերաբերում էր այս հարցին, թէ ինչ անել և ինչ միջոցներ ձեռն առնել, որ Բագուի աղետալի դեպքերը արձագանք չը գտնեն ուրիշ տեղերում:

Երէկ, Թիֆլիսի հայոց կոնսիստորիան շըրջաբերական պատուէր ուղարկեց թեմի բոլոր քաղաքները, որ բանանները յորդորեն ծոցողովին խաղաղ միայն, գոյնաւոր ինչամակարէն գործողութիւններից և ցոյցից ուրիշ դատաւորութեան պատկանող ազգաբնակչութեան դէմ:

Նոյն օրը, երեկոյան ժամը 9 ին մի ժողով տեղի ունեցաւ հայոց առաջնորդարանում: Բագուից փխսած մի քանի ակնատեսներ պատմեցին և նկարագրեցին իրանց տեսած և լսած սոսկալի աղետալի տեսարանները: Ժողովը եկաւ այն եզրակացութեան, որ անհրաժեշտ է կարգել մի յանձնաժողով, կից առաջնորդարանին, որը 1) ներթափանց օգնութիւն հասցնէ դժբաղդացածների և զաղաւթեան զոհերի ընտանիքներին, 2) մանրամասն քնննութիւն կատարէ և ճիշդ տեղեկութիւններ հաւաքէ սոսկալի աղետի իրական պատճառների մասին և 3) առհասարակ միջոցներ ձեռք առնէ և բարոյական աղիւնսելու գործ ինչ, որպէս զի Բագուի արեւանդանի դեպքերը որ և է արձագանք չը գտնեն մեր երկրի այն մասերում, ուր հայ և թուրք տարրերը խառնապուրում են: Որովհետեւ համարել այդ ժողովը նախապատրաստական և դուռները աւելի մեծ ժողով, որը մի քանի փետրվարի 11-ին, երեկոյան ժամը 8-ին նոյն առաջնորդարանում հասարակութեան զանազան խաւերի ներկայացուցիչներից, Այդ ժողովը հարգելիքով և նրան մի ամփոփ գեկուցադիր ներկայացնելու համար ընտրվեց 5 հոգուց բաղկացած մի մասնաժողով, բաղկացած պ. պ. թ. Ստեփանեանից, Չ. Առաքելեանից, Այդ. Բաբանից, թ. Ա. Մարտիրոսեանից և Ա. Անտոնեանից: Որովհետեւ ժամին կայացաւ ժողովը առաջնորդ Գաբրիէլի եպիսկոպոս Սաթուհեանի նախագահութեամբ: Որոշումները կը հաղորդեն վաղը, իսկ առ այժմ կը յայտնեն, որ ժողովը ընտրեց մի յանձնաժողով կազմելու համար թեկ ածունիքի ցուցակ:

Վրաստանի և Իմէրէթի առաջնորդը հեռագրով խորին շնորհակալութիւն յայտնեց մասնակցականների Շէյխուլ-Իսլամին նրա այն բարեբար միջամտութեան համար, որի շնորհիւ կարելի եղաւ դադարեցնել արեւանդանի կոտորածը երկու հարեան և զարաւոր բարեկամութեամբ շղկապված ազգերի մէջ:

Թիֆլիսի քաղաքագլուխ պ. Վերնիշեան ստացել է Բագուի ֆլասկանների օգտին. ա. Ե. Միքայելեանից 200 ր., Կ. Արիստակեսից 200 ր., ապահովագրական «Россиа» ընկ. 200 ր., Տրամվայի Անտիք ընկ. 200 ր., ֆունկիւրների ընկ. 50 ր.:

Բագուի կոտորածից փխսած շատ քաղաքական հայեր եկել լցվել են Թիֆլիս: Հիւրանոցները և կանաւորված անհետները կամացկան լցվում են: Քաղաքային վարչութիւնը խնդրել է ներկայացնելու, որ նրանց թոյլ տան ապրելու առանց անցագրի:

Բագուից, Թիֆլիսից, Թիֆլիսի քաղաքագլուխը ստացել է հետևեալ հեռագրերը. «Թուրքերի և հայերի մէջ պատահած ցաւալի դեպքերը, շնորհիւ հայ և թուրք ինտելիգենցիայի, հողերակալութեան և մի քանի պատուաւոր անձերի անձնագործ և միահամուռ գործունէութեան, հանդարտվում են: Յոյս կ'այս, որ բոլորովին խաղաղութիւնը հանդարտութեամբ է լինելու քաղաքի փողոցներում մասնակցութեամբ Անդրեկովկասի Շէյխուլ-Իսլամի կազմված է նուիրատուութիւններ հաւաքող մի մասնաժողով: Բոլոր Անդրեկովկասի քաղաքները ուղարկված են հանդարտացնող հեռագրերը»:

Երէկ, ուրբաթ ժամը 12-ին, կատարվեց

Թիֆլիսի առաջին իգական գիմնազիում հոգեհանգիստ Բագուի դեպքերի ժամանակ սպանվածների համար, որին ներկայ էին բոլոր աշակերտուհիները առանց կրօնի և ազգի խտրութեան: Այսօր, շաբաթ, 12 ժամին Վանքի աւագ եկեղեցում Թիֆլիսի բոլոր աշակերտուհիների և աղակերտները կողմից կը լինի հոգեհանգիստ նոյն նահատակների համար:

Թիֆլիսի քաղաքագլուխ խնդրեցով Թիֆլիսի բոլոր դպրոցների աղակերտները մի օրով ազատված են պաշապուճներից, Բագուում կատարված ցաւալի եղբայրասպան դեպքերի առիթով:

«Черн. Вѣст.» լրագիրը յայտարարում է, որ իրանից անկախ պատճառներից ստիպված չէ կարող կանոնաւորապէս լոյս ընծայել ոչ միայն իր համարները, այլ և առանձին գոնէ կիսաթիւթեր կամ հեռագրեր: Խմբագրութիւնը խոստանում է հնար գտնել յարմարեցնելու տպագրութեան պայմանները և նորից վերսկսելու: Ասում են, որ լրագրի տպարանի առաւել և մեքենաները կոտորւած են:

Բագուից Անանիա եպիսկոպոսը հեռագրել է թեմակալ առաջնորդին, թէ ամսի 9-ից խաղաղութիւնը վերահաստատվել է:

Ներսիսեան դպրոցի մանկավարժական ժողովը, Բագուում տեղի ունեցած ցնցող աղետի պատճառով, երէկ որոշեց պարապմունքները դադարեցնել ուրբաթ և շաբաթ օրերը: Ուսուցչական խմբի համակը վաղը կը տպեն:

Թեմակալ Առաջնորդը Ղուկասեանի և Վէլիբովի անունով ստանաւ հեռագրով շնորհակալութիւն յայտնեց այն աղբիւրի և լուսաւորված անձնատուրութիւններին, որոնց միջամտութեամբ աշղովեց դադարեցնել սարսափելի կոտորածը երկու հարեան և դարերով հաճախ շաղկապութեանը մէջ: Յոյս յայտնեց, որ չաքերը այլ և չի կրկնվի, և յայտնեց, թէ միջոցներ են ձեռք առնված, որ Բագուի անցքերը արձագանք չը գտնեն գաւառներում:

Պետերբուրգի լրագիրները հաղորդում են, որ կանանց գեկուցանողական բարձրագոյն կուրսերում մանկավարժական խորհուրդը վճռել է դադարեցնել դասընթացները—մինչև նոր կարգադրութիւն: Իսկ Պետերբուրգի համալսարանին կից երկրագործական ընկերութիւնը որոշել է դադարեցնել իր պարապմունքները աշխարհում և ներսից ներսից անապահով և անհանգիստ ժամանակը:

Երգուեսալ հաւատարմատար պ. Պապաշահեան, Բագուից գալով Թիֆլիս, այսօրից ուղարկեց պ. Թովիթիանիին, Ղուկասեանին և ֆարսի-թիւն հեռագրի, որ տեղական ինտելիգենցիան առանց ազգերի խտրութեան միջոցներ է ձեռք առնում, որ այստեղ ևս չը կրկնվին նոյն ցաւալի դեպքերը: Այս բոլորի քաղաքագլուխը ստացաւ մի հեռագիր Վենսիա կաթոնիկոսի Բագու գնալու մասին:

Պետերբուրգում լուրեր են ստացվել, որ Գապոն քահանան ներկայումս գտնվում է Պարիզում, ուր ժամանել է վերջին օրերս Շվեյցարիայից: (НОВ. и СЛ.)

Պետերբուրգից հաղորդում են «Аурора» լրագրին, որ իրկուսակում գործադուրը շարունակվում է: Երկաթուղու գիծը վերանորոգվում է, կարկատում են զինուորները: Ստացված լուրերից երևում է, որ սաստիկ երկիւղ են կրում, թէ Օձ և Ենիսէյ գետերի վրայի մեծ կամուրջները կարող են փախաւթ լինել: (СЛОБ.)

«ՄՇԱԿԻ» ՀՆՈՒԱԳԻՐՆԵՐԸ

ՌՈՒՍԱՑ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

10 փետրվարի
ՎԻԵՆՆԱ: Դիպլոմատական շըջաններում յուզվում էր առաջացած ընտելութիւնը այն գործընթացի մասին, որ կատարվել է Բերլինում աստուրիական ընդհանուր հիւպատոսութեան: Յանցաւորը յայտնվեց՝ փոխ-հիւպատոս Դէյտէլը: Անհետացել են կարևոր դուռները: Դէյտէլը հրաժարեցված է պաշտօնից: Լուրեր են պտտում, որ Նիդրլանդ Պետեր թագաւորը և իշխան Ֆերդինանդը կընքել են Մակեդոնիայի դեպքերի առիթով զինուորական դաշնագիր, որին յետոյ միացել է Չեքոսլովակիան:

ՄԱՆՈՒԻԻ: Բազմազան չեռաները Բուսուի շըջանում կատարել են նոր չարադրութեաններ: Նրանք յարձակվել են գեղերի վրա, կողոպտել, չարչարել և սպանել շատ ընտելներ:

ՊԱՐԻԶ: Լուրեր աշխան այցելութիւն կը տայ սպանական թագաւորին, որ ենթադրում է այցելել Լուրէին մայիսի երկրորդ կեսում: Անգլիական պաշտպանական մամուլը ընդունեց Հուլիան միջնորդ յանձնաժողովի վճիռը հռանդուն բողոքով: «Մօրնինգ Պօստ» և «Ստանդարտ» յայտնում են, թէ Անգլիան հնարաւորութիւն ունէր ստանալ զէպլոմատիկան ճանապարհով լիակատար բարոյական բաւարարութիւն: Մի քանի պաշտպանական օրգաններ ցոյց են տալիս անհարաւորութիւնը Անգլիայի համար՝ ձեռք բերել արտայայտութիւն միջազգային միջնորդ դատարանի ձեռնով: Ազատամտական մամուլը աւելի քիչ դառնացած է խօսում, բայց նոյնպէս հիասթափված է: «Դէյլի Մէյն»-ում տպված է մի հեռագիր Տօկիօյից, որի մէջ ասված է, թէ Կամուրայի էկզադրան գտնվում է հնդկական ոսկիանոսում:

ՄԱՐՍԻԷ: «Մէսաժերի Մարիտիմ» ընկերութիւնը որոշել է, որ Սև ծովը գնացող շոգեհաները ժամանակաւորապէս դադարեն Բաթում մասնուց:

ՆԻՒԵՐՈՎ: «Վօրլը» ասում է, որ Բուզովտը ստացել է գաղտնի հաղորդակցութիւն, որին նայելով Եպիսկոսի հասկացնել է տուել, որ հաշտութիւնը ցանկալի է: «Վօրլը» կցում է, որ Եպիսկոսի առաջարկել է նոյն իսկ գլխաւոր պալմանները, որոնցով նա համաձայն կը լինի կընքել հաշտութիւն:

ԼՕՆԴՈՆ, 9 փետրվարի: Ամեն տեղ Անգլիայում նկատվում է մի փոքր յուզմունք «Բէյտէրի» գործակալութեան Պետերբուրգից հաղորդած այն մանրամասն գեկուցման մասին, որի մէջ առաջ են բերված այն պայմանները, որոնք հիման վրա Ռուսաստանը պատրաստ է հաշտութիւն կընքել: Գննելով այդ հեռագիրը, «Քայմա» ասում է, թէ նրան այլ կերպ չէ կարելի ընել, եթէ ոչ իրրեկ փորձաքար: Այստեղ պաշտօնական շըջաններում այդ պայմանները հնարովի են համարում:

ՎՍԵՆԳՏՈՆ: Այն պայմանները, որոնց հիման վրա Եպիսկոսի կը կընքէ հաշտութիւն, մի քանի օր առաջ գաղտնաբար հաղորդվեցին հանրապետութեան նախագահին կապուական հեռագրի ձեռքով: Բարձր պաշտօն ունեցող մի անձն առել է թղթակցին, որ թէ Եպիսկոսի համարում է, որ նա իրաւունք ունի պատերազմական տուգանք ստանալու, բայց նա չէ պահանջում այդ տուգանքը:

11 փետրվարի

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 10 փետրվարի: Ծարակոտելու Մեծ պալատի մայր եկեղեցում հոգեհանգիստ կատարվեց Թագաւոր Կայսրի, Թագուհի Կայսրուհիների, Մեծ Իշխանների և Իշխանուհիների, մինիստրների, պաշտօնեաների և զէպլոմատական մարմինի ներկայութեամբ: ՄՕՎԿԱ. Փետրվարի 10-ին կայացաւ Մեծ Իշխան Սերգէյ Ալեքսանդրովիչի մնացորդների թաղումը: Ժամը 10-ին տխուր զանգակը հրէմելի տաճարներում ծաղկեց ժամերգութեան սկիզբը: Չուզով վաղը հասան պատգամաւորներ զօրքի այն մասերից, որոնց շէֆն էր հանգուցեցալը և անհամար պատգամաւորութիւններ շատ ընկերութիւններից և հաստատութիւններից, որոնց հովանաւորն էր հանգուցեալը, կամ նախագահ կամ պատուաւոր անգամ: Տաճարում գտնվում էր հաղորդակցութեան ճանապարհները մինիստր իշխան Միլեովը, Պետալկա խորհրդի անդամները, սենատորներ և մինիստրի օգնականներ: Ժամը 10 և 39 րօպէին սկսվեց հանգստեան ժամերգութիւնը: Նիկոլայեւիկի պալատից ներքին մուտքով ներս մտաւ Մեծ Իշխանուհի Եկաթիկա Ֆէօդորովնան Հէսէի մեծ դըմբ հետ, Մեծ Իշխան Պաւլի Ալեքսանդրովիչ, Մեծ Իշխանուհի Մարիա Պաւլովնա և ուրիշ շատ իշխաններ: Օգոստոսիա անձինք երկրպագեցին աճիւնին և կանգնեցին դադարի աջ կողմին: Պատարագիչն էր Վլադիմիր միտրօպոլիտը երկու եպիսկոպոսներով և քաղմաթիւ հոգեւորականութեամբ: Տաճարի առաջ հրապարակի վրա կանգնած էր մի վաղտ դրք: Միտրօպոլիտը թաղումից առաջ քաղաղ խօսեց: Դադարը բարձրացրին Կայսրական Ընտանիքի անձինք, Մեծ Իշխանի շըջամուրը, արքուաւորութեան նահանգական պալատուհի Սոֆյա յուզարկաւորութիւնը ուղղվեց դէպի Անդրէեան տաճարը, առջևից գնում էր հոգեւորականութիւնը, դադարի ետևից Մեծ Իշխանուհի:

